

Anna Bakuła

Przemiana ofiary w sprawcę

Badania wykazują, że dorośli przestępcy i młodzież z zaburzeniami zachowania mająca konflikt z prawem wcześniej kierowani byli do specjalistów z powodu różnego rodzaju zaburzeń. Coraz częściej mówi się o dziecku jako ofierze w połączeniu z ewentualnymi problemami w przyszłości. Coraz młodsze dzieci ofiary dorosłych wchodzi na drogę przestępczą. Kiedyś uważano, że akty przestępcze i antyspołeczne są skutkiem wrodzonych cech jednostki (Eysenck)

Ostatnie lata to okres zmian w myśleniu o przestępczości dzieci i młodzieży. Według wielu badaczy Peters, Groth, Burger

proces wiktyimizacji w okresie dzieciństwa ma komponentę fizyczną, psychologiczną i seksualną, a każda wywołuje długofalowe skutki wpływające na zachowanie i procesy poznawcze ofiary. Skutki te obejmują:

- uczucie depresji
- niską samoocenę
- bezsilność
- poczucie utraty kontroli
- brak zaufania do innych
- trudności w radzeniu sobie z emocjami, uczuciami
- niskie umiejętności społeczne
- zaburzenia zachowania, kompulsje

Wzorce reakcji psychologicznych ofiar przemocy

Emocjonalne :

Strach, niepokój, natręctwa, depresja, zaburzona samoocena
gniew, poczucie winy i wstyd.

Poznawcze:

Zaburzenia percepcji, iluzje, rozpamiętywanie, depersonalizacja, brak poczucia rzeczywistości

Biologiczne:

Nadpobudliwość, zaburzenia somatyczne

Behawioralne:

Zachowania agresywne, samobójcze, nadużywanie substancji, zaburzenia funkcjonowania społecznego

Interpersonalne:

Problemy seksualne, problemy w relacjach, powtórna wiktymizacja, ofiara staje się sprawcą.

Najwięcej zaburzeń daje wykorzystywanie seksualne. Mężczyźni ofiary przemocy seksualnej są bardziej skłonni do wściekłości i wrogości i dlatego częściej szkodzą innym niż sobie.¹ na 5 molestowanych seksualnie molestuje inne dzieci.²⁷ % ojcymów i ojców, którzy przyznali się do kazirodztwa też była wykorzystywana seksualnie w dzieciństwie.

Wzorzec z ofiary na sprawcę szczególnie odnosi się do pedofilów i osób molestujących dzieci 57% miało takie doświadczenia w dzieciństwie.

Kobiety sprawcy przemocy kierują swoją agresję przeciwko członkom rodziny, zwłaszcza dzieciom, które traktują jako część ich samych i złość kierują do wewnątrz. Engeland i współpracownicy wykryli, że najgorszy wzorzec sprawowania opieki występował u tych matek, które jako dzieci doznały przemocy seksualnej, dalej uplasowały się matki ofiary przemocy i zaniedbania. Niewielka część matek doświadczających przemocy w dzieciństwie ujawniła prawidłowy wzorzec opieki nad dziećmi, a większość sprawuje nieprawidłową opiekę nie powtarzając cyklu.

Pośród wszystkich etapów w rozwoju najbardziej stresujące jest dojrzewanie i wtedy właśnie ujawniają się najczęściej problemy związane z niedostateczną, nieprawidłową opieką rodziców.

Opieka wrażliwych rodziców sprzyja kształtowaniu się pewnych przekonań

- „mogę sprawić by się mną opiekowali” (niemowlę)
- „mogę wywierać wpływ na otoczenie”(dziecko)
- „mogę poradzić sobie ze stresem związanym ze zmianami i sprostać wyzwaniom otoczenia”(dorosły)

Allport stwierdził, że podstawą dojrzałej osobowości jest prawidłowo ukształtowane poczucie wartości własnej oraz zabezpieczenie potrzeb psychologicznych dzieci. Komponenty rodziny, czyli bliskiego ale także i dalszego otoczenia dziecka stanowią o jego rozwoju psychicznym. Okresem szczególnie ważnym dla rozwoju psychicznego jest okres dojrzewania.

ROZWOJOWE ZADANIA OKRESU DOJRZEWANIA WG. HAVIGHURSTA

1. Osiągnięcie nowych i bardziej dojrzałych związków z rówieśnikami obu płci.
  2. Wejście w społeczną rolę mężczyzny i kobiety.
  3. Akceptowanie własnej fizyczności i efektywne korzystanie w własnego ciała.
  4. osiągnięcie emocjonalnej niezależności od rodziców i dorosłych.
  5. Przygotowanie do małżeństwa i życia rodzinnego.
  6. Zaakceptowanie systemu wartości zasad jako wyznaczników zachowania.
  7. Nauczenie się i dążenie do społecznie odpowiedzialnego zachowania
- Niezaspokojony nastolatek ma tendencję do wyolbrzymiania wewnętrznych konfliktów i używania przemocy jako ekspresji. Często towarzyszą temu substancje psychoaktywne.

Niezaspokojony psychicznie nastolatek ma tendencje do wyolbrzymiania wewnętrznych konfliktów i używania przemocy jako sposobu ekspresji. Frustracja może być przyczyną agresji. Często towarzyszy temu używanie substancji psychoaktywnych.

Coraz częściej w okresie dojrzewania dochodzi ze strony młodzieży do bardzo intruzyjnych form przemocy. U dziecka z niezaspokojonymi potrzebami rozwija się poczucie porażki, niedostosowania i brak pewności siebie. Rozwija się złość, gniew, zaczynają się typowe zachowania rozładowawcze acting – out, a potem antyspołeczne.

Strach przed utratą i separacją opiekuna zaburza potrzebę niezależności i utrudnia zyskanie poczucia kontroli. Tą cechą ma większość dzieci z problemami.

Efektywność doradców młodzieżowych

- zaangażowanie
  - odpowiedzialność – osoba nieodpowiedzialna jest porzucana przez młodego sprawcę, któremu trudno jest ufać innym.
  - intensywność – niekiedy „przedarcie” się przez mechanizmy obronne młodego sprawcy wymaga wiele siły i uporu.
  - sceptycyzm
  - przywództwo
- Bardzo duże efekty przynosi terapia dwa plus jeden.

Cele terapii nastolatków

- Młodzież i dzieci z problemami potrzebują przede wszystkim bezpiecznego środowiska, które dostarczy im okazji do pozytywnego doświadczania separacji i dzięki temu do uporania się z problemami.
- Przede wszystkim należy uwzględnić przede wszystkim problemy osoby a nie koncentrować się głównie na zachowaniu, które jest objawem zaburzeń.
- Strukturalizowane środowisko terapeutyczne w pewnym sensie kompensuje zdeorganizowane środowisko rodzinne. Nastolatkom potrzebne są kontakty z opiekunami, którzy potrafią wytyczać granice swojego gniewu i radzić sobie z nim. Kiedy bowiem młody człowiek odreagowuje intensywne uczucia z domu, może prowokować do reakcji siłowej.
- Opiekunowie muszą umieć poradzić sobie z początkowym zalewaniem ich negatywnymi uczuciami przez dzieci i młodzież w rozpacz i gniewie. Dlatego warto początkowo koncentrować się na „tu i teraz”, a potem pracować dalej, budując relację wychowawca- wychowanek opartą na jasnych zasadach, akceptacji i wspieraniu w przechodzeniu od zahamowania do rozwoju.

Hill – warunki skutecznego korygowania zaburzeń adaptacyjnych u dzieci i młodzieży

1. przywiązanie
2. stworzenie bezpiecznego miejsca dla relacji
3. słuchanie klienta z wyrozumiałością i empatią

4. pomaganie klientowi w znalezieniu związku pomiędzy uczuciami, myślami i działaniami a doświadczeniami z dzieciństwa.
5. pomoc w zrozumieniu ,że jego model siebie może być zniekształcony w związku z problemami z dzieciństwa
6. zachęcanie do analizy wzorców aktualnych relacji z ważnymi osobami.
7. analizowanie relacji pomiędzy wychowawcą a wychowankiem w świetle teorii przywiązania /a raczej próby korygowania złych zachowań /

Konsekwencje przemocy i zaniedbania w rodzinie są dla ofiary ogromne i dotyczą wielu wymiarów i wpływają na wszystkie aspekty życia psychicznego dorosłego człowieka. Pojawiają się również dodatkowe problemy, gdy dziecko ofiara trafia do placówki opiekuńczo – wychowawczej.

- **uczucie napiętnowania, zagubienia, porzucenia**
- **brak ciągłości sytuacji rodzinnej, szkolnej, kontaktów ze środowiskiem**
- **kontakty z własną rodziną**
- **załamanie się opieki w miejscu, w którym dziecko przebywa**
- **ryzyko dalszych nadużyć i przemocy**

Groźby przemocy, terroryzowanie, poniżanie trwa także w placówkach opiekuńczo wychowawczych, zwłaszcza tam gdzie personel nie traktuje tego zjawiska z należytą powagą. Tam , gdzie stosuje się siłowe rozwiązania, albo metody poniżania i deprecjonowania wychowanków.